

Nr 113.

Av herr **von Koch**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om undersökning av den svenska tobakshanteringens och dess personals läge.*

Frågan om statsdrift inom närings- och affärlivet hör ju till de mest omtvistade. Förutom en del principiella invändningar plägar särskilt mot sådan drift anföras, att densamma av åtskilliga skäl icke kan bedrivas på ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Ett utsträckande av statsverksamheten till områden, som icke hava speciellt offentlig betydelse — t. ex. kommunikationsväsendet m. fl. — betecknas därför ofta såsom oförenligt med det ekonomiska livets grunder. Alldeles oavsett vilka åsikter den ene eller den andra principiellt hyser beträffande statsdriftens önskvärdhet eller icke erbjuder det otvivelaktigt stort intresse att söka vinna närmare belysning av frågan. Det lär nämligen ej kunna undvikas, att densamma blir aktuell beträffande något eller några näringsområden, vilkas bedrivande är av sådan offentlig betydelse, att effektiv kontroll från det allmännas sida måste under lämplig form åvägbringas.

Under de senaste åren har nu sådan kontroll anordnats beträffande tillverkningen och i viss mån även handeln med tobaksvaror. Beslutet härom föregicks av en livlig diskussion ur principiella och praktiska synpunkter och fattades under motstånd från många håll samt med stor tvekan även från åtskilliga, som biträdde detsamma. Redan av detta skäl vore det otvivelaktigt befogat att undersöka den vidtagna anordningens ändamålsenlighet ur såväl det allmännas som näringslivets och konsumtionens synpunkter. Härtill kommer, att den form, under vilken statsinflytandet tryggades, torde vara skäligen enastående och erbjuda stort teoretiskt och praktiskt intresse.

När frågan om tobakshanteringens direkta kontrollerande av staten först uppkom, bedrevs näringen på det vanliga sättet genom ett stort antal självständiga producenter och distributörer en gros och i detalj. Under intryck av statens behov av en reglering på området gjordes så

ett försök med att organisera åtminstone tillverkningen i ett enda stort företag. Efter några år kom därefter statsingripandet, genom vilket tillverkningen och — i tillämpningen — en del av distributionen förbehölls staten, vilken emellertid överlämnade utnyttjandet av sin monopolställning till ett under statens direkta medverkan tillkommet och av densamma delvis lett affärsföretag, som utåt arbetar under formen av ett vanligt affärsföretag.

Genom en undersökning av denna utvecklings olika stadier skulle otvivelaktigt en mycket betydelsefull belysning erhållas rörande olika driftsformers ändamålsenlighet. För en sådan undersökning föreligger också ett ovanligt rikhaltigt och lätt tillgängligt material. Såväl vid den s. k. tobakstrustens bildande som vid tobaksmonopolets införande verkställdes avvecklingen av förutvarande företag på sådant sätt, att en noggrann utredning gjordes beträffande de ekonomiska och sociala moment, som krävde beaktande. I båda fallen skedde uppgörelserna genom kommissioner, i vilka parterna hade representanter och där utomstående kompetenta personer ledde arbetet, samt med anlitan av de sakkunnigaste medhjälpare. Starkast möjliga garantier borde därför finnas för att de gjorda utredningarna blevo verkställda på ett i huvudsak korrekt sätt. Någon motsvarande undersökning har icke verkställts beträffande det nu verkande monopolbolaget, men har detta givetvis så organiserats, att erforderligt material för belysande av dess olika verksamhetsgrenar kan utan vidare ställas till förfogande.

Även om huvudvikten givetvis borde falla på produktionens och distributionens ekonomiska och tekniska ordnande och resultat, så bör stor uppmärksamhet även ägnas åt de sociala sidorna av frågan. Det är utan vidare klart, att såväl den tidigare förtrustningen som statsmonopoliseringen måste medföra synnerligen ingripande förändringar med avseende å företagarnes, affärs- och driftspersonalens samt arbetarnes förhållanden och läge i olika avseenden. Det har ansetts och även inom riksdagen vid upprepade tillfällen hävdats, att man vid monopoliseringens genomförande icke tillräckligt klart överskådat dessa förändringar samt att därför de beslutade ersättnings- och hjälpåtgärderna icke på alla punkter visat sig ändamålsenliga eller tillräckliga. Redan av detta skäl borde det vara angeläget att genom en ingående utredning söka utröna, huruvida rättvisans och billighetens fordringar uppfyllts.

På grund av vad sålunda anförts, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — ur det allmännas,

näringslivets och den sociala rättvisans synpunkter — låta verkställa en på sammanställning och komplettering av förefintligt material grundad undersökning av den svenska tobakshandlingens och dess personals läge under de olika utvecklingsstadier, nämnda handling undergått under de senare åren.

Stockholm den 30 januari 1918.

G. H. von Koch.

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, 1918.
